

STM 1938

Meddelanden

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

SMÄRRE BIDRAG OCH MEDDELANDEN

KUNGL. MUSIKALISKA AKADEMIENS FÖRSTA MUSIKLÄRAREEXAMEN

AV STIG WALIN (Uppsala)

Våra äldre skolordningar fram t. o. m. den av år 1807 voro mycket knapphändiga i vad det gällde att bestämma proceduren vid musiklärarnas tillsättning vid våra skolor och att ange de fordringar man ställde på dessa lärare.¹ 1807 års skolordning, som i detta avseende var utförligast, bestämde om rector cantus endast, IX. Cap. §. 4: » . . . Helst antages den til Rector Cantus af Stiftets Barn, som sjelf Scholä-lärdom äger, och med den practiska färdigheten förenar kännedom af Musiquens wetenskapliga grunder . . . » och den uppställde som önskemål, att läraren i »Kyrk-sången» vore en »litterat person», som i nödfall kunde hjälpa till med även annan undervisning än i musik. Vem som skulle bedöma den sökandes till en musiklärartjänst rent musikaliska kvalifikationer, fanns dock inte på något vis angivet. Härutinnan inträdde nu år 1814 en förändring, som syftade till en betryggande kontroll av de blivande musiklärarnas fackkunskaper. Detta år utsändes nämligen till konsistorierna i riket ett kungl. cirku-lärbrev av följande lydelse:

»Carl med Guds Nåde, Sveriges, Norriges, Göthes och Wendes Konung &c. &c. Hertig till Schleswig Hollstein, &c. &c. Wår ynnest och Nådiga benägenhet med Gud Allsmäktig, Troman och Tjenare, Doctor, ÄrkeBiskopp, ProCantzler, Commendeur af Wår Nordstjerne-Orden, En af de Aderton i Svenska Akademien; så ock Consistoriales! Som WI uppå derom af Musicaliska Academien i underdånighet gjord hemställan och Wår UppfostringsComités underdåniga tillstyrkan funnit godt i Nåder förordna att de, som hädanefter söka att blifva antagne såsom Directores Musices eller Cantus vid Gymnasierne i Riket böra vara försedde med Betyg öfver verkliga förhållandet af deras kunskaper och skicklighet, så väl att grundeligen handleda Ungdom i Sång och Musik enligt ScholæOrdningens föreskrift, som att kunna dana goda Organister och Sångare för Församlingarne, hvilka betyg

¹ Jfr s. 20 i min uppsats om skolmusiken under upplysningstidevarvet på annan plats i denna årg. av STM.

utan afgift meddelas; samt att enär skicklige Musik-Idkare i Länds-orterne saknade tid och medel att göra en resa till Hufvudstaden, Academien vid sådane tillfällen och då derom anhålles må äga att med sådane personer i sjelfva vistelseorten eller någon derintill nära belägen låta genom en eller flera af sina Ledamöter anställa behörig Examen och efter derom erhållen berättelse och yttrande vederbörligt betyg utfärda, så gifve WI Eder sådant till underdånig efter rättelse och Vederbörandes förständigande härmed i Nåder tillkänna. Befallande Eder Gud Allsmäktig Nådeligen. Stockholms Slott den 11 Maji 1814. CARL./ Nils v. Rosenstein.»¹

Den första examen, som Musikaliska akademien, i enlighet med detta kgl. brev, anställde med en sökande till en dir.mus-tjänst ägde rum d. 14. sept. samma år brevet utfärdades, 1814. Det kan vara av ett visst intresse att se, hur denna första examen förlöpte och vilka fordringar Musikaliska akademien såsom den nya kontrollerande myndigheten ställde på den sökande. Den bästa inblicken häri ge oss akademiens egna protokoll över de sammanträden, där ärendet behandlades. Dessa protokoll må därför här anföras — utan vidare kommentarer.

»1814 den 10. September kl. 5. Eftermiddag. Uti Kongl. Svenska Musikaliska Akademiens Allmänna Ordinarie Sammankomst.

Närvarande: Praeses: Herr Kammarherren och Riddaren Silverstolpe, Herr Öfverste Lieutenanten och Riddaren Chierlin,

- » Sekreteraren Frigel,
- » K. Expeditions-Sekreteraren och Riddaren Jegerhjelm,
- » Krigs-Rådet Åhlström,
- » Stads-Notarien Wennberg,
- » Rector Scholae Magister Logren,
- » Kamereraren Hanell,
- » Hofrätts-Assessoren Boye,
- » Öfver-Directeuren Grevesmöhlen,
- » Kongl. Kammar-Musicus Askergrén,
- » Revisoren Selling och
- » Vice Landshöfdingen och Riddaren von Schoultz ...

¹ Citerat efter »Upsala Domcapitels Circulärer År 1814 N:o 4 § 2.» — I »Kungl. Musikaliska Akademien 1771—1921», Sthlm 1921, av O. Morales o. T. Norlind, göres, s. 73, en från här använda källa avvikande citering samt anges datum för utfärdandet till 2 dagar efter fastställandet av akademiens nya stadgar, d. v. s. till den 11 mars 1814. — Denna genom detta kungl. brev utfärdade bestämmelse vann också insteg i den närmast följande skolordningen, den av år 1820, där det i § 8 av tredje sektionens 2. kapitel heter: »... Sökande till Musik-Directeurs syssla skola inlemna skriftligt intyg af Kongl. Musikaliska Akademien, att de undergått behörig examen uti Harmoniens theoretiska grunder, samt äga tillräcklig practisk färdighet uti spelande efter Noter af Claver och Violin.»

3:o Föredrogs Organistens i Stora Mällösa Församling, Daniel Magnus Walins ingifne Ansökning, att såsom sinnad anmäla sig till erhållande af den vid Wästerås Gymnasium ledige Directoris Musices Beställningen, varda i Kongl. Akademien admitterad till vederbörlig Examen, och deröfver erhålla Akademiens Intygande, likmätigt Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse till Consistorierne af den 11. sistledne Maji: Åtföljande samme Ansökning 2:ne Betyg, ett af Pastor i nämde Församling om Sökandens fräjd och tjensteförvaltning därstädes, och det andra af förre Director Musices i Wästerås Dahlman, öfver hans år 1807 presterade Organist-Examen.

Kongl. Akademien beslöt att, till förrättningen af i fråga varande Examen, in Pleno sammanträda nästkommande Onsdag, den 14. i denne månad, då Walin hade att sig här inställa.

Emedlertid, och då Akademien, för andra göromål, ännu ej medhunnit att noga stadga, huru långt hon hade att sträcka sina fordringar på musikalisk insigt och färdighet hos sådane Examinandi, som den nu i fråga varande, och att dertill föreskrifva sig en speciellare Plan att följa, men Skole-Ordningen i IX:de Cap. 4. §. förmår, att en Director Musices bör med den Praktiska färdigheten till ungdomens undervisande och öfvande uti Musica Figurativa, förena kännedom af Musikens vetenskapliga grunder; Så ansåg Kongl. Akademien vid detta tillfälle kunna bero dervid, att Walin inför Akademien låter höra sig så väl uti Clavér-som Violin-spelning, samt att, hvad det vetenskapliga beträffar, han förhöres, huruvida han äger redigt begrepp om Musikaliska Intervallerne och Accorderne, tillika med desse sednares regelbundna bruk: Hvarjemte Herr Krigs-Rådet Åhlström anmodades, att; innan denne Examen, låta honom inför sig aflägga särskilt prof af dess kännedom och färdighet i Orgspelning, och öfver förhållandet deraf meddela Kongl. Akademien sitt yttrande.

1814 den 14. September kl. 4. Eftermiddagen. Uti Kongl. Svenska Musikaliska Akademiens Allmänna Extra Ordinarie Sammankomst. Närvarande:

- Praeses: Herr Kammarherren och Riddaren Silverstolpe,
- » Sekreteraren Frigel,
 - » Cantzli-Rådet Nicander,
 - » Kongl. Expeditions-Sekreteraren och Riddaren Jegerhjelm,
 - » Krigs-Rådet Åhlström,
 - » Hof-Sekreteraren Karsten,
 - » Stads-Notarien Wennberg,
 - » Grosshandlaren Eichstädt,
 - » Rector Scholae, Magister Logren,
 - » Kamereraren Hanell,
 - » Hofrätts-Assessoren Boye,
 - » Kongl. Kammar-Musicus Askergrén,
 - » samt
 - » Vice Landshöfdingen och Riddaren von Schoultz.

3:o. Företogs, i förmåga af Kongl. Akademiens beslut under den 10. i denne månad, Examen med Sökanden till Directoris Musices Beställningen vid Västerås Gymnasium, Organisten vid Stora Mällösa Församling, Daniel Magnus Walin.

Walin företrädde, och till en början exequerade en stor Solo-Sonat af Mozart, hvarpå Herr Krigs-Rådet Åhlström framställde till hans besvarande åtskillige frågor i Harmonie-Läran och General-Basen, särdeles rörande Accorderne och deras regelmässiga bruk, hvarpå Walin gjorde skäligen besked, exequerade sedermera på Violin en Solo-Sonat af Borghi, och tillslut spelte på Clavér ett så kalladt fantiseradt Préludium, för att gifva prof af den kunskap han sig förvärfvat om Tonföringen, eller vad man i allmänhet kallar Modulation.

Sedan, efter sålunda aflagda prof, Walin tagit afträde, anmälte Herr Krigs-Rådet Åhlström, det bemälte Sökande äfven, uti Krigs-Rådets öfvervaro, låtit på Jacobs kyrkas Orgeverk höra den kännedom han i Orgspelning sig förvärfvat, i det han exequerat dels Choraler med ziffererad Bas, dels Preludier, och att han härutinnan ådagalagt nöjaktig skicklighet, ehuru han, ovan vid ett större Verks trakterande, ännu saknade erforderlig öfning i Pedalen, men i öfrigt visat sig äga insigt uti hvad till orgspelningen hufvudsakligast hör.

Kongl. Akademien fann; så väl af Walins nu inför Akademien aflagda prof, som af hvad Herr Krigs-Rådet Åhlström i nyssberörda mätto anförde, att bemälte Walin i allmänhet innehade försvarlig kunskap och skicklighet till bestridande af den Undervisning, som en Director Musices vid ett Läro-Verk åligger, i så mätto, att han ägde godt och redigt begrepp om Elementerne af Harmonien och General-Basen, samt tillräckelig kännedom och erfarenhet i Orgspelning, för att kunna examinera Sökande till Organist-Sysslor vid mindre Verk. Och att han särdeles i Clavér-Spelning förvärfvat sig utmärkt färdighet jemte ett godt och tydeligt föredragningsätt, samt för Violinen försvarlig skicklighet, den Akademien ansåg honom, då tillfälle inom en Stad och vid ett Publikt Läroverk vinnes till trägnare öfning i sällskap med gode idkare af detta instrument, som på landsbygden icke gerna träffas, lätteligen kunna bringa till mera stadga och färdighet framdeles; Hvilket altså, genom Utdrag af Kongl. Akademiens Protokoll, skulle honom till Bevis meddelas. Och inkallades härupå Walin, som af Praeses underrättades om hufvudsakliga innehållet utaf förberörda Akademiens omdömme öfver den af honom nu presterade Examen, hvarefter han afträdde.»

Vi kunna ju som avslutning meddela, att Walin d. 7. dec. 1814 såsom ende sökande fick platsen som dir. mus. i Västerås¹ för att år 1827 tillträda befattningen som klockare och organist i Leksand, där han dog 1857.

¹ Se Kallstenius »Musiken vid allmänna läroverket i Västerås före 1850», särtr. ur »Camenae arosiensis» 1923 s. 206.

ATT KOMPONERA MED TÄRNINGAR

Av C.-A. MOBERG (Uppsala)

I en kartong med lösa blad, U. U. B., Z 210, förvaras bl. a. i 2 ex. (stor folio resp. stor kvart; i det senare ex. är musikkbil. ofullständig) ett kuriosum från 1700-talet, som kallas »Underrättelser Huru man med Tvänne Tärningar kan Componera Walzer eller Schleifer (!) utan att af Musiken och dess Composition hafva den minsta kännedom, af W. A. Mozart.» Med Mozart har väl (trots Löwenstein, jfr nedan) det naiva spelet knappast att göra annat än i så mätto, att han säkerligen känt till detta musikskämt, som kan spåras tillbaka åtminstone till 1757, då den stränge teoretikern Joh. Phil. Kirnberger utgav sitt verk »Der allzeit fertige Polonoisen- und Menuettencomponist» hos G. L. Winter i Berlin.¹

Om vi citera följande ur anvisningarna, torde spelets karaktär vara tillräckligt belyst:

»1mo. De stora bokstäfverne ifrån A till och med H, hvilka stå öfver Nummertafloerne, beteckna de 8 Tackter, af hvilka hvarje vals består . . .»

»2do. Numrorne 2 till 12 (till vänster på nummertafeln) tillkännagifva det tal hvilka (!) man med 2ne tärningar kan kasta.»

»3tio. Man kastar således t. ex. för första takten i Walzens första repris med 2ne tärningar 6 och söker bredvid talet 6 . . . uti Columnen A tacktens nummer 148 uti noterne. Denna tackt uppskrifver man och har sålunda en början till Walzen . . .»

Nummertavlorna äro två, en för vardera reprisen. Melodibilagan upptar sammanlagt 176 (= 2 × 11 × 8) takter (i diskant och bas). Som prov må följa några av de första (alla de övriga ha precis samma karaktär).

¹ Jfr O. E. Deutsch i Zschr. f. Mkw. XII, 595. — Ett ex. i K. M. Akad:s bibl. Jfr T. Norlind i denna tidskrift, XIX, 52, fotnot 1.

Vårt manuskript är tydligen en avskrift av det hos Joh. Mich. Gøtz i Worms som nr 690 upptagna förlagsverket att komponera »Walzer oder Schleifer», även där tillskrivet Mozart. Detta i sin tur är ifråga om spelanvisningar o. dyl. nästan identiskt med ett hos Simrock som nr 49 utgivet verk att komponera engelska kontradanser på samma behagliga sätt. Paul Löwenstein¹ fäster emellertid uppmärksamheten på diverse förbindelser mellan de båda förlagen, hänvisar också på, att Gøtzfirman ursprungligen vistades i Mannheim och att Mozarts namn kort efter mästartens död var sjunket i sådan glömska, att ingen förläggare skulle endast ur reklamsynpunkt ha brytt sig om att lägga sig till med detta namn. Han vill göra gällande, att verket mycket väl kan härröra från den store mästarten, t. ex. från dennes Mannheimtid.

¹ Jfr P. Löwenstein i Zschr. f. Mkw. XII, 342—46.